

Eugeniusz Mysłowski

Rozwój organizacyjny PPR w woj. lubelskim w drugiej połowie 1944 roku

Rocznik Lubelski 5, 205-212

1962

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EUGENIUSZ MYSŁOWSKI

ROZWÓJ ORGANIZACYJNY PPR W WOJ. LUBELSKIM W DRUGIEJ POŁOWIE 1944 ROKU

Artykuł niniejszy ma na celu pokazanie procesu powstawania i rozwoju liczbowego organizacji partyjnych, ich składu socjalnego, wreszcie procesu rozszerzania się wpływów środowiskowych w drugiej połowie 1944 r. na terenie woj. lubelskiego.

Stan źródeł do omawianego okresu jest więcej niż szczupły. Akta przechowywane w AZHP w Warszawie i w Archiwum KW PZPR w Lublinie nie są w pełni opracowane i posiadają tylko fragmentaryczne dane.

Wobec całkowitego braku zbiorczych wykazów i zestawień statystycznych trzeba było dla najbardziej przybliżonego odtworzenia prawdy posłużyć się wycinkowymi danymi, jakie można znaleźć w sprawozdaniach składanych przez sekretarzy KP PPR.

Bardzo cennym źródłem dla poznania procesów zachodzących w rozwoju organizacyjnym PPR po wyzwoleniu są sprawozdania z wyjazdów w teren członków Egzekutywy Komitetu Obwodowego, a w szczególności sprawozdania tow. tow. Wacława Rózgi, Franciszka Nalazka i Stanisława Bieńka¹.

* * *

W wyniku ofensywy Armii Radzieckiej, w dniu 21 lipca zostaje wyzwolony Chełm Lubelski, pierwsze miasto powiatowe Polski. W ciągu kilku następnych dni zostają wyzwolone dalsze miasta. I tak: w dniu 22 lipca — Tomaszów Lubelski, 23 lipca — Lublin, Hrubieszów, Włodawa i Parczew, 24 — Radzyń, Łuków i Biłgoraj, 25 — Lubartów, Zamość i Krasnostaw, 26 — Biała Podlaska i Puławy, 27 — Kraśnik², 28 lipca wojska radzieckie i polskie docierają do Wisły i w dniu tym cała Lubelszczyzna jest wolna.

PPR w okresie okupacji rozwinęła się w naszym województwie b. poważnie i stanowiła najsilniejszą organizację partyjną w kraju. Mimo ogromnych strat stale przez nią ponoszonych liczyła w przeddzień wyzwolenia ponad 3 tysiące członków. Najsilniejsze organizacje partyjne w okresie okupacji posiadała południowa część województwa lubelskiego oraz powiaty Puławy i Lubartów. Na Lubelszczyźnie też spotykamy się ze zjawiskiem wychodzenia komórek i organizacji partyjnych z konspiracji,

¹ O rozwoju organizacyjnym PPR na ziemiach wyzwolonych w 1944 r. mówi artykuł W. Góry i K. Kołomejczyka: *Z materiałów o rozwoju organizacyjnym PPR w drugiej połowie 1944 r.* Z Pola Walki 1958 r., nr 1, s. 136—146.

² Polska Partia Robotnicza. Kronika. I. 1942 — V. 1945, W-wa 1962, s. 190—191.

z kierownictwami wyłonionymi w czasie okupacji, jak np. w powiecie puławskim, lubartowskim, kraśnickim i chełmskim.

W pierwszych dniach po wyzwoleniu, rozwój organizacji partyjnych odbywał się przede wszystkim na gruncie ujmowania organizacyjnego przez partię tych wpływów, jakie zdobyła ona wśród klasy robotniczej i chłopstwa pracującego w latach walki z okupantem hitlerowskim. Już w pierwszych dniach po wyzwoleniu przystąpiono do wyborów władz partyjnych w powiatach. Tak np. w dniu 31 lipca odbyła się konferencja miejska w Chełmie, na której wybrano Komitet Miejski i powiatowa w Zamościu, na której powołano Komitet Powiatowy³. W Lubartowie w dniu 3 sierpnia na zebraniu w obecności 150 czł. partii wybrano Komitet Powiatowy⁴. W Lublinie 5 sierpnia odbyła się pierwsza po wyzwoleniu narada aktywu PPR. Wzięło w niej udział 150 przedstawicieli organizacji partyjnych Lublina oraz powiatów: puławskiego, lubartowskiego, włodawskiego i lubelskiego. Referaty o zadaniach politycznych i gospodarczych partii oraz PKWN wygłosili: sekretarz Komitetu Centralnego PPR Władysław Gomułka i członek Komitetu Centralnego Hilary Minc. Władysław Gomułka nakreślił w swym przemówieniu zadania partii w dziedzinie budowy demokratycznego państwa polskiego, szybkiego uruchomienia transportu i przemysłu, pomocy dla państwa, poświęcił wiele uwagi sprawie budowy PPR jako masowej marksistowsko-leninowskiej partii klasy robotniczej i narodu⁵.

11 sierpnia odbyło się w Garbowie (pow. Puławy) wspólne posiedzenie Komitetów Powiatowych PPR działających w okresie okupacji w południowej i północnej części powiatu. Utworzono wówczas jeden Komitet Powiatowy PPR powiatu puławskiego⁶.

Komitet Powiatowy PPR w Krasnymstawie został powołany do życia w dniu 15 sierpnia 1944 r.⁷

Komitet Obwodowy PPR wybrany został na pierwszej konferencji delegatów organizacji PPR Obwodu Lubelskiego, która odbyła się w dniach 20—21 sierpnia 1944 r. w Lublinie, gdzie 220 delegatów wybrało Komitet w składzie 22 członków i 14 zastępców. W skład Egzekutywy KW weszli: Stanisław Bieniek, Marian Czerwiński, Stanisław Lisik, Franciszek Nalazek, Aleksander Pilipczuk, Wacław Różga i Władysław Zdunek⁸.

W większych zakładach miasta Lublina organizacje partyjne powstały w okresie od lipca do grudnia 1944 r. Tak np. 28 lipca 1944 r. powstała komórka PPR w Ubezpieczalni Społecznej. Wstąpiło do niej wówczas 12 członków, w tym 10 pracowników fizycznych i 2 umysłowych. W r. 1944 ilość członków nie uległa zmianie. Sekretarzem komórki był Władysław Rymski⁹. Również w końcowych dniach lipca 1944 r. rozpoczęła legalną działalność — powstała w marcu 1943 r. komórka partyjna

³ Tamże, s. 195.

⁴ Tamże, s. 200.

⁵ Tamże, s. 203 oraz protokół z zebrania delegatów PPR w Lublinie z dnia 5 VIII 1944 r. A.KW PZPR w Lublinie. Wyd. Organ. 1944 r.

⁶ Tamże, s. 206. Sprawa powstania dwóch KP PPR w pow. puławskim omówiona jest szerzej w broszurze E. Mysłowskiego pt. „Z Dziejów PPR, GL i AL w pow. puławskim”. Lublin 1962, s. 18—19.

⁷ PPR... *op. cit.*, s. 211.

⁸ AZHP IV.A-I/77 tab. 5., protokół konferencji delegatów Obwodu Lubelskiego.

⁹ Władysław Rymski — *relacja ustna* — zapis autora.

w Polskim Monopolu Tytoniowym. W chwili ujawnienia się liczyła ona 5 członków. W październiku 1944 r. organizacja rozrosła się do 40 członków, w tym 34 robotników i 6 pracowników umysłowych. Sekretarzem organizacji był Edward Nadulski. Dużej pomocy w pracy organizacji udzielał Zygfryd Sznek¹⁰. W sierpniu 1944 r. rozpoczęła także legalną działalność — powstała w listopadzie 1942 r. — komórka partyjna w Zarządzie Miejskim. W chwili ujawnienia się liczyła ona 3 członków (Stanisław Dąbrowski, Józef Dudek i Antoni Głuch jako sekretarz), a w grudniu 1944 r. już 19 członków, w tym 16 robotników i 3 pracowników umysłowych, w tym 3 kobiety. Do organizacji tej należeli m. in. Stanisław Krzykała i Witold Konopka¹¹. Także w pierwszych dniach sierpnia rozpoczęła działalność komórka PPR w Parowozowni Lublin, powstała w styczniu 1944. Liczyła ona w sierpniu 6 członków - robotników, a w październiku 14 członków. Sekretarzem od wyzwolenia był Stefan Pomorski¹². W państwowej Fabryce im. Mariana Buczka komórka PPR powstała 1 października 1944 r., wstąpiło do niej wówczas 5 robotników. W końcu grudnia 1944 r. komórka ta liczyła 15 członków¹³. 6 października 1944 r. powstaje koło PPR w Cukrowni Lublin. Wstąpiło do niego 10 członków — sami robotnicy¹⁴. Koło PPR w Garbarni Birkmana powstało w dniu 14 XII 1944 r. Wstąpiło do niego wówczas 81 osób, w tym 3 pracowników umysłowych¹⁵. Organizacja partyjna w Okręgowej Komisji Związków Zawodowych powstała 29 XII 1944 r. Wstąpiło do niej wówczas 17 osób¹⁶. Sekretarzem organizacji został Stanisław Doroba, a jego zastępcą — Jan Dulniak¹⁷.

Również w Zamościu w początkach października istniały już komórki PPR w 7 większych zakładach przemysłowych. W Elektrowni komórka PPR liczyła 18 członków na 60 robotników, w Klinkierni 8 członków na 20 robotników, Browarze 3 na 30 robotników, Cegielni 20 na 60 robotników, w Młynie 3 na 20 robotników, w Cukrowni Klemensów 3 członków na 20 robotników, w Fabryce Mebli było 14 członków PPR¹⁸.

Szybki rozwój organizacji partyjnych podyktował potrzebę ujednoczenia spraw organizacyjnych. 10 września 1944 r. Komitet Centralny wydał instrukcję organizacyjną dla organizacji partyjnych na wyzwolonych terenach Polski. Ustalała ona, że członkiem PPR może być każdy „...uznający zasady deklaracji programowej PPR, pracujący w jednej z komórek partyjnych i opłacający składki...”¹⁹.

¹⁰ Edward Nadulski — *relacja ustna* — zapis autora.

¹¹ Antoni Głuch — *relacja ustna* — zapis autora. Patrz również „Głos Ludu” — 18.X.1947 r. Komórka ta działała również na terenie przedsiębiorstw podległych Zarządowi Miejskiemu.

¹² Stefan Pomorski — *relacja ustna* — zapis autora. AKW PZPR w Lublinie. PPR KM Lublin, Materiały I Sekretarza. Sprawozdanie z 15 X 1944, Sygn. 8/V/13.

¹³ A.KW PZPR w Lublinie. Protok. z zebrania koła PPR przy Lub. F-ce Obuwia z dnia 10.X.1944 r., Syg. D.XVII/1—6.

¹⁴ A.KW PZPR w Lublinie, PPR KM Lublin, syg. 8/VI/51.

¹⁵ A.KW PZPR w Lublinie, KM PPR Lublin, syg. 8/VI/20.

¹⁶ Protokół Nr 1 z pierwszego posiedzenia komórki PPR przy OK ZZ w Lublinie. Woj. Składnica Akt PPR I.2./XVI/91.

¹⁷ Protokół z posiedzenia komórki partyjnej z 15 IX 1945, Woj. Skł. Akt PPR I.2./XVI/9.

¹⁸ A.KW PZPR w Lublinie. PPR KW. Protokoły pos. Egzek. KW syg. 1/IV/1.

¹⁹ PPR... op. cit., s. 223. Tekst instrukcji patrz: O Partii, Łódź 1945, s. 16—28.

Instrukcja ta określała również strukturę partii i jej instancji kierując się zasadami centralizmu demokratycznego. Szczegółowo regulowała sprawę budowy legalnego aparatu partyjnego, dostosowanego do potrzeb partii kierującej życiem państwowym i gospodarczym wyzwolonego kraju. Ustalała także tryb przyjmowania nowych członków przez komórki partyjne, zasady sprawozdawczości partyjnej oraz wysokość składek. Do czasu uchwalenia przez I Zjazd PPR w grudniu 1945 r. statutu Polskiej Partii Robotniczej instrukcja ta była podstawowym dokumentem organizacyjnym PPR.

* * *

Stan liczbowy poszczególnych powiatowych organizacji partyjnych w okresie wrzesień — październik 1944 r. obrazuje tablica nr 1²⁰.

TABLICA Nr 1

L.p.	Powiat	Data	Ilość członków
1.	Biała Podlaska	18 X	146
2.	Biłgoraj	1 X	36
3.	Chełm	5 X	459
4.	Hrubieszów	1 X	203
5.	Krasnystaw	3 X	1 147
6.	Kraśnik	16 IX	394
7.	Lubartów	26 IX	449
8.	Lublin m.	12 IX	300
9.	Lublin p.	1 IX	174
10.	Łuków	1 X	31
11.	Puławy	1 X	1 500
12.	Radzyń	10 X	388
13.	Siedlce	1 X	59
14.	Tomaszów	8 X	130
15.	Włodawa	4 X	576
16.	Zamość	26 IX	800
Razem . . .			6 292

Jak widać z powyższego zestawienia w okresie pierwszych trzech miesięcy swej legalnej działalności partia podwoiła swój stan posiadania. Najszybszy wzrost następował w tych powiatach, które w czasie okupacji miały najsilniejszą organizację.

Szerszego wyjaśnienia wymaga sprawa wyjątkowo szybkiego rozwoju PPR w powiatach Krasnystaw i Puławy, w których organizacje partyjne stanowiły ok. 40% stanu wojew. organizacji PPR. Obok czynników ogólnych, które wpływały na rozwój PPR w całym województwie, występował tu taki specyficzny moment jak największa w województwie ilość rodzin robotników rolnych i gospodarstw biedniackich w grupie

²⁰ Zestawienie powyższe opracowano na podstawie sprawozdań Sekretarzy KP poszczególnych powiatów składanych na Egzekutywie Komitetu Wojewódzkiego, bądź sprawozdań członków Egzekutywu Komitetu Wojewódzkiego wyjeżdżających w teren.

do 4 ha. Procent ten dla Puław wynosił 41,9 i dla Krasnegostawu 41,2²¹. W tych w powiatach ilość ludności zainteresowanej reformą rolną była największa. To z kolei zjednywało sympatię dla PPR najbardziej konsekwentnej siły walczącej o reformę rolną. W nich też obserwujemy największy przypływ członków do PPR, co było wyrazem zaufania do PPR. Ponadto w pow. puławskim czynnikiem ułatwiającym rozwój PPR była bliskość frontu i związane z tym duże nasycenie tego terenu wojskiem, co wpływało na onieśmienie reakcyjnego podziemia i mniejszą ilość akcji terrorystycznych.

Skład socjalny powiatowych organizacji partyjnych w niektórych powiatach przedstawia tablica nr 2²².

TABLICA Nr 2

L. p.	Powiat	Data	Czł. ogół.	Robotnicy	Chłopi	Inteligencja
1.	Chełm	5 X	459	36	365	58
2.	Kraśnik	16 IX	394	44	342	8
3.	Lublin m.	12 IX	300	238	—	62
4.	Radzyń	10 X	388	122	260	6
5.	Tomaszów	8 X	130	30	80	20
6.	Włodawa	4 X	576	63	496	17
Razem			2 247	533	1 543	171

Jak widać z powyższego zestawienia, na 6 powiatów możliwych do dokonania obliczeń procent robotników w partii wynosił około 24, ponad 7% to inteligencja, pozostali to chłopi.

Również w innych powiatach liczba członków PPR zamieszkałych na wsi była zdecydowanie większa od liczby zam. w mieście. Tak np. w Zamościu na 300 czł. partii w mieście zamieszkiwało 60, na wsi 240, Kraśnik — w mieście 20, na wsi 374. W Krasnymstawie w mieście 35, na wsi 1 112²³.

Wraz z rozwojem liczbowym PPR coraz bardziej umacniają się komórki PPR i coraz szerszy teren obejmują swoją działalnością. Np. we wrześniu 44 r. w pow. Kraśnik istniało już 15 Komitetów Gminnych, w pow. Włodawa w październiku 13 Komitetów Gminnych i 1 Miejski, w Lubartowie na 16 gmin KG istniały w 14, w Chełmie na 13 gmin Komitety istniały w 11. W listopadzie w pow. Włodawa istniało 98 komórek partyjnych, w tym wiejskich 91, fabrycznych 2 i folwarcznych 5. W pow. Chełm na 92 komórki 82 było na wsi, 3 fabryczne i 7 innych. W pow. Krasnymstaw było 60 komórek wiejskich, 1 urzędnicza i 1 fabryczna. Jedyne w powiatach południowo-wschodnich rozwój partii był utrudniony i bardziej powolny niż w innych częściach województwa. Np. w Hrubie-

²¹ Bolesław Nazimek — „Z zagadnień gospodarki rolnej w woj. lubelskim”, Rocznik Lubelski, T. II. Lublin 1959, s. 135. Procent gospod. chłopsk. w grupie 0—4 ha wynosił w pow.: Biłgoraj 21,9, Chełm 21,6, Kraśnik 36,6, Łuków 36,7, Zamość 29,0.

²² W odniesieniu do innych powiatów materiałów brak.

²³ A.KW PZPR w Lublinie, PPR Komitet Wojewódzki. Protokoły posiedzeń Egzekutywy. Syg. 1/IV/1.

szowie pojedyncze komórki partyjne we wrześniu 1944 r. istniały jedynie w 5 gminach: Mołodiatyczne, Moniatyczne, Horodło, Werbkowice, Grabowiec i miasto Hrubieszów. W Tomaszowie w październiku istniało tylko 10 komórek zgrupowanych w następujących gminach: Tarnawatka, Krynice, Łaszczów i miasto Tomaszów²⁴. Słaby rozwój partii na tych terenach należy tłumaczyć wyjątkowym nasileniem terroru band UPA.

Wpływy partii były uwielokrotnione przez fakt zajmowania przez członków partii stanowisk w różnych organizacjach społecznych i administracyjnych, np. w pow. Krasnystaw na 14 gmin wójtami było 8 członków PPR, a na 37 radnych PRN 26 należało do PPR. W powiecie Włodawa na 25 radnych PRN do PPR należało 8 radnych, a na 16 gmin — GRN istniały w 14, w nich to członkowie PPR stanowili około 50%²⁵.

W pow. Hrubieszów w składzie PRN było 5 członków PPR, w powiecie Chełm na 30 czł. PRN do PPR należało 7, a w 7 gminach na 141 radnych do PPR należało 31²⁶.

W MRN w Lublinie w październiku 1944 r. na 48 radnych do PPR należało 28²⁷. W sierpniu 1944 r. na 5 członków PPRN w Kraśniku do PPR należało 2, a 30% radnych GRN to członkowie PPR²⁸.

Z przytoczonych powyżej różnych, choć niepełnych i niedokładnych, danych można wyciągnąć pewne wnioski. Ziemie wyzwolone w 1944 r. a w tym i Lubelszczyzna były bardzo słabo uprzemysłowione i liczebność klasy robotniczej była tu stosunkowo niewielka. W naszym wojew. istniały jedynie średnie i małe zakłady przemysłu przetwórczego i to zgrupowane w przeważającej swej części w samym Lublinie, jak np. Fabryka Maszyn Rolniczych Wolskiego zatrudniająca w sierpniu 1944 r. 120 ludzi²⁹, Fabryka Obuwia, w której w czasie okupacji pracowało 350 pracowników³⁰, Przetwórnia Tytoniu — 323 robotników³¹, Fabryka „Plon” (była Firma Moritz) była poważnie zdewastowana, prócz tego browary, garbarnie itp. zatrudniające nie więcej niż po 100—200 robotników.

Chociaż więc wpływy PPR w klasie robotniczej były duże — mimo dość niskich cyfr absolutnych — to jednak ze względu na małą liczebność i rozproszenie klasy robotniczej możliwość oddziaływania partii na społeczeństwo była ograniczona, co utrudniało z kolei proces rozwoju i rozszerzania się wpływów partii.

Najsilniejsze wpływy w naszym województwie PPR posiadała na wsi. Wskazując na poważną ilość PPR-owców wśród chłopstwa na terenie szeregu powiatów województwa lubelskiego należy pamiętać, że był to teren wybitnie rolniczy o bardzo rozdrobnionej powierzchni gospodarstw a zatem o przewadze biedoty, a więc elementu podatnego na wpływy idei rewolucyjnych, o stosunkowo szerokich wpływach KPP w okresie

²⁴ Tamże.

²⁵ Jerzy Danielewicz — *Ref. Rolna na Lubelszczyźnie w 1944 r.* Lublin 1962, s. 32.

²⁶ A.KW PZPR w Lublinie, PPR KW Prot. posiedz. Egz., sygn. 1/IV/1.

²⁷ Artur Iskrzycki i Stanisław Krzykała — „MRN w Lublinie — organ Władzy Ludu Pracującego”. *Roczn. Lub.*, I, II, Lublin 1959, s. 172.

²⁸ Jerzy Danielewicz — *op.cit.*, s. 16.

²⁹ *Gazeta Lubelska* 23 VIII 1944 Nr 19, s. 4.

³⁰ *Gazeta Lubelska* 25 VIII 1944 Nr 20, s. 4.

³¹ Janusz Wojciech Gołębiowski — *Walka PPR o nacjonalizację przem.* Warszawa 1961, s. 78.

międzywojennym i PPR w okresie okupacji i to powodowało, że procent chłopów w partii był tu stosunkowo większy niż w innych częściach kraju. Pamiętać również należy, że znaczna część chłopów do PPR przyszła w okresie realizacji reformy rolnej. Był to najlepszy sprawdzian słuszności polityki partii na wsi.

• Również inne stronnictwa polityczne obozu demokratycznego doceniały tę przodującą rolę PPR w przeprowadzeniu reformy rolnej. Tak np. na VI Sesji KRN ówczesny minister rolnictwa — ludowiec E. Bartold mówił: „...prawdziwym bohaterem reformy był szary robotnik, przede wszystkim z szeregów PPR”, a drugi ludowiec pos. Jan Aleksander Król stwierdził: „sympatia jaką cieszy się PPR dziś na wsi, jest dowodem, jak żywe, jak mocne są demokratyczne dążenia chłopstwa polskiego...”³².

Brak danych uniemożliwia dokładniejszą analizę wpływów PPR wśród różnych warstw wsi. Wydaje się jednak — na podstawie zbadanych różnych materiałów pomocniczych, że organizacje PPR wyrastały — szczególnie w pierwszym okresie po wyzwoleniu — w środowisku robotników rolnych i małorolnych chłopów, a więc warstw objętych przede wszystkim reformą rolną.

Wśród chłopów średniorolnych i bogatszych przeważały wyraźnie wpływy Stronnictwa Ludowego, przy czym konspiracyjne prolondyńskie kierownictwo miało w 1944 r. znaczną przewagę nad radykalnym odłamem ludowców, który poparł politykę PKWN. Wpływy PPR na tę część chłopstwa wzrosły dopiero w późniejszym okresie.

Bardzo słabe były wpływy partii wśród inteligencji pracującej. W powiecie radzyńskim w październiku 1944 r. inteligencja stanowiła około 1,5%, w pow. kraśnickim ok. 2%. Jedynie w samym Lublinie w Stolicy Ziem Wyzwolonych znajdowała się większa grupa inteligencji partyjnej głównie w urzędach centralnych, redakcjach czasopism i wojsku. W szeregu powiatów inteligencji w partii nie było w ogóle.

Należy jednak podkreślić, że w tym czasie ta część inteligencji, która znajdowała się w szeregach partii, rekrutowała się głównie z inteligencji twórczej i technicznej i jej ciężar gatunkowy oraz oddziaływanie były znacznie większe niż to można mniemać na podstawie jej liczebności.

W roku 1944 PPR poważnie wzrosła pod względem ideologicznym i organizacyjnym. Wzrost ideologiczny przejawiał się przede wszystkim w przewyciężaniu pozostałości i nawyków sekciarskich, w coraz lepszym rozumieniu znaczenia zadań ogólnodemokratycznych, w coraz umiejętniejszym budowaniu szerokiego frontu narodowego. Chcąc posiadać odpowiednią kadre aktywu partyjnego KC otwiera 20 grudnia w Lublinie Centralną Szkołę PPR, której dyrektorem zostaje Tadeusz Daniszewski. Pierwszy kurs szkoły ukończyło w styczniu 1945 r. 70 osób³³.

Wzrostowi ideologicznemu, coraz ściślejszemu wiązaniu się partii z masami pracującymi odpowiadał wzrost jej szeregów.

Można to zobaczyć najlepiej na podstawie tablicy nr 3, obrazującej stan liczebny PPR w woj. lubelskim w okresie od sierpnia do grudnia 1944 roku³⁴.

³² Zielony Sztandar, R. XIII. nr 2(15) z dnia 9 I 1945 r.

³³ Przytaczam za PPR..., *op. cit.*, s. 258—259.

³⁴ PPR..., *op. cit.*, s. 261. Liczby te nie obejmują czł. partii w wojsku i milicji, gdyż nie znajdowali się oni w ewidencji komitetów.

TABLICA Nr 3

1 VIII	1 IX	1 X	1 XI	1 XII	31 XII
około 3 000	3 247	3 274	7 500	9 201	11 766

Jak więc widać wzrost szeregów PPR był bardzo poważny, bo w ciągu 5 miesięcy liczba członków wzrosła z 3 tys. do ponad 11 tys., a więc niemal czterokrotnie. W liczbie nowo pozyskanych jest znaczna ilość biedoty wiejskiej — tzw. nadziałowców, którzy po otrzymaniu ziemi przychodzili do partii, procent członków partii żyjących z rolnictwa dochodził do 75%.

Główną siłą partii były w tym czasie stare kadry KPP-wskie oraz kadry wyrosłe w okresie okupacji. Tak np. w składzie 7 czł. Komitetu Powiatowego w Łukowie 4 należało do KPP³⁵. Wśród 45 uczestników konferencji PPR w Lublinie w dniach 10—12 X 1944 r. wg częściowych danych należało do b. KPP, KPZU i KPZB — 32, do PPR w okresie okupacji 30³⁶.

Mimo, że w okresie 5 miesięcy partia zwiększyła się niemal czterokrotnie w naszym województwie, równocześnie występowały dosyć duże zahamowania w przyptywie nowych członków na skutek terroru band reakcyjnych podziemia. Organizacje partyjne szczególnie na wsi ponoszą ciężkie straty w walce z bandami. Tak np. we wrześniu na terenie pow. zamojskiego ginie 4 milicjantów, wszyscy członkowie PPR. W październiku w gminie Uścimów ginie 3 milicjantów i jeden członek PPR. 12 listopada zostaje zabity komendant MO gminy Turka (pow. Chełm), członek PPR. 1 listopada ginie skrytobójczo zamordowany I Sekretarz KP PPR w Krasnymstawie Konstanty Krasowski³⁷, 25 listopada zostaje zamordowany w Końskowoli (pow. Puławy) Wojciech Popiołek, komendant posterunku MO³⁸, 2 grudnia w Majdanie Silanieckim (pow. Zamość) banda reakcyjna zamordowała 12 milicjantów, w tym 8 członków PPR³⁹. Ginie również sekretarz KM PPR w Puławach Stefan Majewski⁴⁰. W okresie od września do grudnia 1944 r. zginęło na Lubelszczyźnie z rąk band reakcyjnych 210 osób, w tym 62 członków PPR, przeważnie działacze powiatowych i gminnych, funkcjonariuszy UB i MO⁴¹.

Mimo olbrzymiego terroru, jaki rozpętało reakcyjne podziemie przeciwko kierowniczej sile dokonujących się przemian w Polsce — Polskiej Partii Robotniczej — nie potrafiło ono powstrzymać napływu nowych członków. Rozwój PPR w 1944 r. stworzył warunki do rozwinięcia się partii w latach następnych w partię masową.

³⁵ Wykaz składu osobowego KP PPR w Łukowie z dn. 21 XI 44 r., AZHP IV A-I/81 dok. 1.

³⁶ Obliczono na podstawie 45 kwestionariuszy uczestników tej konferencji. AZHP IV A-I/1 dok. 7.

³⁷ PPR... *op. cit.*, s. 248.

³⁸ Tamże, s. 253.

³⁹ Tamże, s. 254.

⁴⁰ Jerzy Danielewicz — *op. cit.*, s. 26.

⁴¹ *Z najnowszych dziejów Polski, 1939—1947*. W-wa 1961, s. 359.